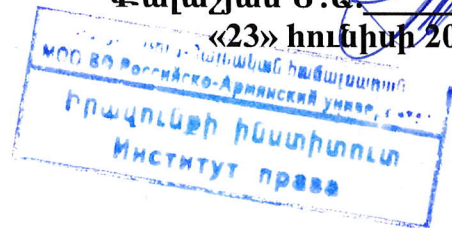

**«Ռուս-Հայկական համալսարան» բարձրագույն կրթության միջպետական
կրթական կազմակերպություն**

**Հաստատում եմ
Իրավունքի ինստիտուտի տնօրեն
Քալաշյան Մ.Ա.
«23» հունիսի 2026 թ.**

**Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Իրավունքի տեսության և Սահմանադրական իրավունքի**

Հեղինակ՝ Ի.Գ.Թ., ավագ դասախոս Գևորգյան Ա.Ա.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Մարդու սոմատիկ իրավունքներ

Մասնագիտություն՝ 042101.00.7 Իրավագիտություն

**Մագիստրոսի կրթական ծրագիր՝ 042101.02.7 «Սահմանադրական
իրավունք, պետության և իրավունքի
տեսություն»**

1. Ներածություն

«Մարդու սոմատիկ իրավունքներ» դասընթացը նախատեսված է ուսանողներին ծանոթացնելու մարդու մարմնի հետ կապված հիմնարար իրավունքների տեսական, իրավական և գործնական հիմքերին: Դասընթացի շրջանակներում ուսումնասիրվում են սոմատիկ իրավունքների հասկացությունը, դրանց տեղը մարդու իրավունքների համակարգում, միջազգային և ազգային իրավական կարգավորումները, ինչպես նաև կենսաբժշկական տեխնոլոգիաների զարգացման արդյունքում առաջացած արդի իրավական և էթիկական հիմնախնդիրները:

Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում անձի մարմնական անձեռնմխելիության, ինքնորոշման իրավունքի, տեղեկացված համաձայնության, վերարտադրողական իրավունքների, օրգանների և հյուսվածքների փոխպատվաստման, գենետիկական միջամտությունների, կենսաբժշկական հետազոտությունների, բժշկական կլոնավորման իրավունքի, սեռային փոփոխության իրավունքի, կյանքի սկզբի և ավարտի հետ կապված իրավահարաբերությունների, ինչպես նաև անձնական տվյալների և գենետիկական տեղեկատվության պաշտպանության հարցերին:

Դասընթացը միավորում է սահմանադրական, քաղաքացիական, քրեական, առողջապահական և միջազգային իրավունքի մոտեցումները՝ նպաստելով ուսանողների գիտելիքների, վերլուծական մտածողության և իրավակիրառ պրակտիկայում սոմատիկ իրավունքներին առնչվող խնդիրները գնահատելու և լուծելու կարողությունների զարգացմանը:

2. Դասընթացի նպատակները և խնդիրները

Դասընթացի նպատակը

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին տրամադրել համակարգված գիտելիքներ մարդու սոմատիկ իրավունքների տեսության, իրավական բնույթի, միջազգային և ազգային իրավական կարգավորման, ինչպես նաև կենսաբժշկության և կենսատեխնոլոգիաների զարգացման արդյունքում առաջացող իրավական և էթիկական հիմնահարցերի վերաբերյալ՝ ձևավորելով մարդու մարմնի հետ կապված իրավունքների պաշտպանության և իրավակիրառ պրակտիկայում դրանց արդյունավետ կիրառման մասնագիտական կարողություններ:

Դասընթացի խնդիրները

Դասընթացի շրջանակներում լուծվում են հետևյալ խնդիրները՝ ներկայացնել մարդու սոմատիկ իրավունքների հասկացությունը, էությունը և դրանց տեղը մարդու իրավունքների համակարգում, ուսումնասիրել սոմատիկ իրավունքների ձևավորման պատմական և տեսական հիմքերը, վերլուծել մարդու սոմատիկ իրավունքների միջազգային և ազգային իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները, ուսումնասիրել անձի մարմնական անձեռնմխելիության, ինքնավարության և

տեղեկացված համաձայնության իրավական բովանդակությունը, ներկայացնել օրգանների և հյուսվածքների փոխապատվաստման, վերարտադրողական տեխնոլոգիաների, գենետիկական միջամտությունների և կենսաբժշկական հետազոտությունների իրավական կարգավորումները, վերլուծել կյանքի սկզբի և ավարտի հետ կապված իրավական և էթիկական հիմնահարցերը, զարգացնել կենսաբժշկական ոլորտում առաջացող իրավական խնդիրների իրավական գնահատման և լուծման հմտությունները, ձևավորել մարդու արժանապատվության, անձնական կյանքի անձեռնմխելիության և մարդու մարմնի նկատմամբ իրավական պաշտպանության սկզբունքների վերաբերյալ մասնագիտական մոտեցումներ, արգացնել իրավական ակտերի, դատական պրակտիկայի և միջազգային փաստաթղթերի վերլուծության և կիրառման կարողությունները:

3. Դասընթացի օբյեկտը և առարկան

Դասընթացի օբյեկտը մարդու մարմնի հետ կապված հասարակական հարաբերություններն են, որոնք ծագում են մարդու մարմնական անձեռնմխելիության, ֆիզիկական ինքնավարության, առողջության, վերարտադրության, կենսաբժշկական միջամտությունների, օրգանների և հյուսվածքների օգտագործման, գենետիկական տեղեկատվության, ինչպես նաև մարդու կյանքի սկզբի և ավարտի հետ կապված իրավունքների իրացման և պաշտպանության գործընթացում:

Դասընթացի առարկան մարդու սոմատիկ իրավունքների իրավական բնույթը, սկզբունքները, իրավական կարգավորման ազգային և միջազգային աղբյուրները, իրավակիրառ և դատական պրակտիկան, ինչպես նաև կենսաբժշկության և կենսատեխնոլոգիաների զարգացման արդյունքում առաջացող իրավական և էթիկական հիմնահարցերն են:

4. Դասընթացի մուտքային պահանջները

Դասընթացի արդյունավետ յուրացման համար ուսանողը պետք է ունենա իրավագիտության հիմունքների վերաբերյալ գիտելիքներ, մասնավորապես՝ տիրապետի մարդու իրավունքների տեսության և հիմնարար իրավունքների պաշտպանության հիմնական սկզբունքներին, ունենա սահմանադրական իրավունքի, քաղաքացիական իրավունքի և միջազգային իրավունքի հիմնական ինստիտուտների վերաբերյալ գիտելիքներ, պատկերացում ունենա առողջապահական իրավունքի և կենսաէթիկայի հիմնական հասկացությունների մասին, կարողանա կիրառել իրավական ակտերի մեկնաբանման և իրավական վերլուծության հիմնական մեթոդները:

5. Կրթական վերջնարդյունքները:

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողը պետք է
Իմանալ (գիտելիքներ)

մարդու սոմատիկ իրավունքների հասկացությունը, բովանդակությունը և իրավական բնույթը,

սոմատիկ իրավունքների աղբյուրները և դրանց միջազգային ու ներպետական իրավական կարգավորումը,

մարմնական անձեռնմխելիության, ինքնավարության, տեղեկացված համաձայնության և մարդու արժանապատվության սկզբունքների բովանդակությունը,

օրգանների և հյուսվածքների փոխապատվաստման, կենսաբժշկական հետազոտությունների, գենետիկական միջամտությունների և վերարտադրողական տեխնոլոգիաների իրավական կարգավորման հիմունքները,

սոմատիկ իրավունքների պաշտպանության ազգային և միջազգային մեխանիզմները, ինչպես նաև ոլորտին առնչվող հիմնական դատական պրակտիկան:

Գիտելիքի կիրառման հմտությունները՝ կարողանա

կիրառել սոմատիկ իրավունքները կարգավորող ազգային և միջազգային իրավական նորմերը գործնական իրավիճակներում,

վերլուծել և իրավաբանորեն գնահատել սոմատիկ իրավունքներին առնչվող իրավահարաբերություններն ու իրավական վեճերը,

լուծել կենսաէթիկական և կենսաբժշկական ոլորտում առաջացող իրավական խնդիրները,

կազմել իրավական եզրակացություններ և առաջարկություններ՝ հիմնվելով օրենսդրության, դատական պրակտիկայի և իրավական դոկտրինի վրա:

Ընդհանրական իմացական հմտությունները՝ ունակ լինի

քննադատաբար գնահատել սոմատիկ իրավունքների ոլորտում առկա իրավական և էթիկական խնդիրները,

համեմատական վերլուծության ենթարկել տարբեր երկրների իրավական կարգավորումները և միջազգային չափանիշները,

ինքնուրույն որոնել, ընտրել և վերլուծել իրավական տեղեկատվությունն ու մասնագիտական գրականությունը,

համագործակցել մասնագիտական միջավայրում՝ պահպանելով իրավական և մասնագիտական էթիկայի պահանջները:

Ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը

ինքնուրույն ընդունել մասնագիտական հիմնավորված որոշումներ սոմատիկ իրավունքներին առնչվող իրավական հարցերում,

պատասխանատվությամբ կիրառել մարդու իրավունքների, կենսաէթիկայի և մասնագիտական էթիկայի սկզբունքները,

պահպանել մարդու արժանապատվության, մարմնական անձեռնմխելիության և անձնական կյանքի գաղտնիության նկատմամբ հարգանքի սկզբունքը,

գիտակցել սոմատիկ իրավունքների պաշտպանության կարևորությունը և ցուցաբերել պատասխանատու վերաբերմունք իրավական գործունեության ընթացքում,

շարունակաբար կատարելագործել մասնագիտական գիտելիքներն ու հմտությունները՝ հաշվի առնելով կենսաբժշկական և իրավական ոլորտների զարգացումները:

6. Դասավանդման եղանակները և մեթոդները:

Դասընթացն անցկացվում է դասախոսությունների, գործնական պարապմունքների, սեմինարների միջոցով: Դասավանդման ընթացքում կիրառվում են խմբային քննարկումներ, անհատական առաջադրանքներ, էլեկտրոնային ուսուցման և իրավական տեղեկատվական շտեմարանների օգտագործում:

Դասընթացի ընթացքում կիրառվում են բացատրական, տեղեկատվական, գործնական, համեմատական, հետազոտման և մասնակի որոնման մեթոդները:

7. Դասընթացի աշխատատարության բաշխումն ըստ ուսումնական աշխատանքի տեսակների (ակադեմիական ժամերով)

Դասընթացը ներառված է «Հիմնական մասնագիտական դասընթացների կրթաբլոկում» 3 ակադեմիական կրեդիտ (108 ակադեմիական ժամ) աշխատատարությամբ: Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել 2-րդ ուսումնական տարվա 1-ին կիսամյակում:

Ուսումնական աշխատանքների տեսակները	Ամբողջը, ակ. ժամ.	Բաշխում ըստ կիսամյակների					
		1 Կիս	2 Կ	3 Կ	4 Կ	5 Կ	6 Կ
1	2	3	4	5	6	7	8
Ըստ կիսամյակի ընդհանուր դասընթացի ուսուցման ծանրաբեռնվածությունը	108	108					
Լսարանային պարապմունքներ:	32	32					
Դասախոսություններ	16	16					
Գործնական պարապմունքներ	16	16					
Քննություններին նախապատրաստում							
1.1. Ինքնուրույն աշխատանք, այդ թվում՝	76	76					
1.1.1. Ինքնուրույն աշխատանքի այլ տեսակներ. (պրակտիկ գործի ուսումնասիրություն)							
1.1.1.1. Էսսե և							

ռեֆերատներ								
1.2. Խորհրդատվություն								
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	ստուգարք	ստուգարք						

Առարկայի ծավալը՝ 108 ժամ, կրեդիտ՝ «3» ECTS:

Դասընթացի ծավալի բաշխում (ակադեմիական ժամերով) ըստ թեմաների և ուսումնական աշխատանքի տեսակների

Առարկայի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը	Դասախոսություններ	Գործնական / սեմինար պարապմունքներ
1	2=3+4	3	4
Թեմա 1. Մարդու սոմատիկ իրավունքներ: Իրավական սոմատոլոգիա: Ընդհանուր հարցեր	4	2	2
Թեմա 2. Սոմատիկ իրավունքներ, կոնկրետ իրավունքներ (Մաս 1)	11	6	5
Թեմա 3. Սոմատիկ իրավունքներ, կոնկրետ իրավունքներ (Մաս 2)	11	6	5
Թեմա 4. Սոմատիկ իրավունքներ, կոնկրետ իրավունքներ (Մաս 3)	8	2	4
Ընդամենը	32	16	16

8. Թեմաներ և գրականության ցանկ

Թեմա 1. Մարդու սոմատիկ իրավունքներ: Իրավական սոմատոլոգիա: Ընդհանուր հարցեր

Այս դասի շրջանակում ուսանողները կուսումնասիրեն մարդու սոմատիկ իրավունքների, իրավական սոմատոլոգիայի առանձնահատկությունները, տերմինների մեկնաբանությունը, մարդու սոմատիկ իրավունքների տեղը և դերը իրավական համակարգում, ներառյալ բժշկական իրավունքը, իրավական դինամիզմի հարցերը, կենսաիրավագիտությունը և բժշկական միջամտությունների ժամանակ մարդու համաձայնության չափանիշները:

Գրականության ցանկ

a) Հիմնական գրականություն

- 1) "Կենսաէթիկայի հիմնահարցեր" ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ (2015 թվականի հրատարակություն, հեղինակներ Հրաչ սարկ, Սարգիսյան, Վարդան սարկ. Ասլանյան)
- 2) «Բիոէթիկա» դասագիրք, Ս. Ա. Դավթյան, Երևանի պետական բժշկական համալսարան, 2009
- 3) Դասախոսությունների նյութեր

6) Լրացուցիչ գրականություն

- 1) 1. Spren B. W. Spleens and others valuables: The need recognize property rights in human body parts // Hofstra Law Review. Spring. 1995. Vol. 23. № 3. P. 693-731.
- 2) 1. Крyсс В. И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы // Государство и право. 2000. № 10. С. 43.
- 3) К теории соматических прав человека, М. А. Лаврик, 2005, Сибирский Юридический Вестник. - 2005. - № 3.

Թեմա 2: Սոմատիկ իրավունքներ, կոնկրետ իրավունքներ (Մաս 1)

Այս թեման շրջանակում ուսանողները կուսումնասիրեն մարդու կոնկրետ սոմատիկ իրավունքներ: Կքննարկվեն այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են կյանքի սկիզբը և ավարտը, սաղմի իրավական կարգավիճակը, աբորտը և մահը, աբորտի իրավունքը, ստերիլիզացիայի իրավունքը, կաստրացիայի իրավունքը, գենետիկական մոդիֆիկացիայի իրավունքը, եվգենիկական և վերարտադրողական իրավունքը (բեղմնավորում, փոխնակ մայրություն):

Գրականության ցանկ:

a) Հիմնական գրականություն

- 1) "Կենսաէթիկայի հիմնահարցեր" ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ (2015 թվականի հրատարակություն, հեղինակներ Հրաչ սարկ, Սարգիսյան, Վարդան սարկ. Ասլանյան)
- 2) «Բիոէթիկա» դասագիրք, Ս. Ա. Դավթյան, Երևանի պետական բժշկական համալսարան, 2009
- 3) Դասախոսությունների նյութեր

6) Լրացուցիչ գրականություն

- 1) Spren B. W. Spleens and others valuables: The need recognize property rights in human body parts // Hofstra Law Review. Spring. 1995. Vol. 23. № 3. P. 693-731.

- 2) Крусс В. И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы // Государство и право. 2000. № 10. С. 43.
- 3) К теории соматических прав человека, М. А. Лаврик, 2005, Сибирский Юридический Вестник. - 2005. - № 3.

Թեմա 3. Սոմատիկ իրավունքներ, կոնկրետ իրավունքներ (Մաս 2)

Այս թեմայի շրջանակում ուսանողները կուսումնասիրեն մարդու կոնկրետ սոմատիկ իրավունքներ: Կքննարկվեն այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են բժշկական կլոնավորման իրավունքը, օրգանների, հյուսվածքների և բջիջների փոխպատվաստման իրավունքը և արյուն դոնորության իրավունքը: Կքննարկվեն նաև՝ 1) օրգանների և հյուսվածքների սեփականության իրավունքները (գենետիկական (կենսաբանական) նյութ/ԴՆԹ, վերականգնվող և չվերականգնվող մարմնի մասեր/հյուսվածքներ/հեղուկներ, կլոնավորված օրգաններ). 2) արտոնագրային իրավունք (արտոնագրում, արտոնագրայինություն). կլոնավորված օրգաններ, տրանսգենային կենդանիներ, ուղեղը մեռած արարածներ:

Գրականության ցանկ:

ա) Հիմնական

- 1) "Կենսաէթիկայի հիմնահարցեր" ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ (2015 թվականի հրատարակություն, հեղինակներ Հրաչ սարկ, Սարգիսյան, Վարդան սարկ. Ասլանյան)
- 2) «Բիոէթիկա» դասագիրք, Ս. Ա. Դավթյան, Երևանի պետական բժշկական համալսարան, 2009
- 3) Դասախոսությունների նյութեր

բ) Նորմատիվ-իրավական ակտեր

- 1) ՀՀ Սահմանադրություն (փոփոխություններով)
- 2) "Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին" եվրոպական կոնվենցիա
- 3) Մարդկային էակի արժանապատվության և մարդու իրավունքների պաշտպանության կոնվենցիա
- 4) ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք
- 5) ՀՀ քրեական օրենսգիրք
- 6) Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք
- 7) ՀՀ քրեական օրենսգիրք
- 8) ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք
- 9) ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք
- 10) "Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին" ՀՀ օրենք
- 11) «[Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին](#)» ՀՀ օրենք

- 12) «Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի մասին» ՀՀ օրենք
- 13) «Հոգեբուժական օգնության մասին» ՀՀ օրենք
- 14) «Մարդու արյան և դրա բաղադրամասերի դոնորության և փոխներարկումային բժշկական օգնության մասին» ՀՀ օրենք
- 15) «Մարդու իմունային անբավարարության վիրուսից առաջացած հիվանդության կանխարգելման մասին» ՀՀ օրենք
- 16) «Մարդու վերարտադրողական առողջության և վերարտադրողական իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք
- 17) «Մարդուն օրգաններ և (կամ) հյուսվածքներ փոխպատվաստելու մասին» ՀՀ օրենք

Թեմա 4. Սոմատիկ իրավունքներ, կոնկրետ իրավունքներ (Մաս 3)

Այս թեմայի շրջանակում ուսանողները կուսումնասիրեն մարդու կոնկրետ սոմատիկ իրավունքներ: Կքննարկվեն այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են արտաքին տեսքը փոխելու իրավունքը և սեռական ծառայություններ մատուցելու իրավունքը:

Գրականության ցանկ:

a) Հիմնական

- 1) "Կենսաէթիկայի հիմնահարցեր" ուսումնասօժանդակ ձեռնարկ (2015 թվականի հրատարակություն, հեղինակներ Հրաչ սարկ, Սարգիսյան, Վարդան սարկ. Ասլանյան)
- 2) «Բիոէթիկա» դասագիրք, Ս. Ա. Դավթյան, Երևանի պետական բժշկական համալսարան, 2009
- 3) Դասախոսությունների նյութեր

բ) Նորմատիվ-իրավական ակտեր

- 1) ՀՀ Սահմանադրություն (փոփոխություններով)
- 2) "Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին" եվրոպական կոնվենցիա
- 3) Մարդկային էակի արժանապատվության և մարդու իրավունքների պաշտպանության կոնվենցիա
- 4) ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք
- 5) ՀՀ քրեական օրենսգիրք
- 6) Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք
- 7) ՀՀ քրեական օրենսգիրք
- 8) ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք
- 9) ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք
- 10) "Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին" ՀՀ օրենք
- 11) «[Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին](#)» ՀՀ օրենք
- 12) «Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի մասին» ՀՀ օրենք

- 13) «Հոգեբուժական օգնության մասին» ՀՀ օրենք
- 14) «Մարդու արյան և դրա բաղադրամասերի դոնորության և փոխներարկումային բժշկական օգնության մասին» ՀՀ օրենք
- 15) «Մարդու իմունային անբավարարության վիրուսից առաջացած հիվանդության կանխարգելման մասին» ՀՀ օրենք
- 16) «Մարդու վերարտադրողական առողջության և վերարտադրողական իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք

9. Առաջադրանքներ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի համար

Իրավիճակային խնդրի վերաբերյալ պատասխանի կազմում: Տրվում է գործի փաստերը, որոնց շրջանակում ուսանողը պետք է իրավավերլուծական փաստաթուղթ կազմի:

10. Ստուգումների անցկացման ձևը և գնահատման չափանիշները:

Գիտելիքների ընթացիկ հսկողության ձևերը

Սեմինարները՝ գործնական պարապմունքները, ներառում են դասախոսություններին առնչվող հարցերի քննարկում: Գնահատվում են ընկալման խորությունը, փաստարկելու կարողությունը, տերմինաբանությանը տիրապետելը:

Արեստավորման ձևը (ստուգարք)

Ստուգարքը անցկացվում է գրավոր ձևաչափով: Նպատակը՝ ստուգել ուսանողների գիտելիքների մակարդակը:

Ստուգարքի գնահատման ընթացակարգը

Յուրաքանչյուր պատասխան գնահատվում է 0–100 միավոր սանդղակով: 88–100 միավորի դեպքում տրվում է A (գերազանց), 76–87-ի դեպքում՝ B (շատ լավ), 64–75-ի դեպքում՝ C (լավ), 52–63-ի դեպքում՝ D (բավարար), 40–51-ի դեպքում՝ E (բավարար սահմանային), 20–39-ի դեպքում՝ FX (անբավարար), իսկ 0–19-ի դեպքում՝ F (անբավարար):

Միավորների բաշխումը կատարվում է հետևյալ կերպ.

- ✓ ***Գրագետ փաստաթուղթ կազմելուն ներկայացվող տեխնիկական պահանջները՝*** 10 միավոր
- ✓ ***Գործի հիմքում ընկած էական փաստական հիմքերը՝*** 10 միավոր
- ✓ ***Գործի հիմքում ընկած իրավական հիմքերը՝*** 30 միավոր
- ✓ ***Վերլուծությունը՝*** 40 միավոր
- ✓ ***Եզրակացությունը՝*** 10 միավոր